

הלכות ארבע פרשיות סימן תרפא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

מהוה נקטא (19) דנקא (20) וכו', צריכינן לכתוב (21) לצאת (22).

(19) וכיון שיש אמורים שחזיב קריאת זכור הוא מדאורייתא, כתב השערי אפרים (שער ח אות פה) שיש לדקדק להוציא את ספר התורה שיותר מוחזק בבשרות מדוייק ומוגה.

ולגבי ספר תורה שנכתב עם אות צדדי הפוכה נראה מה שכתב בזה החזקוני (אורח סי' ס אות ח). הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ד ארחות הלכה הע' 66) שמותר לצאת בו ידי קריאת זכור ואין להקפיד על כך. מאידך, דעת הגר"ז קרליץ (אגרת הפורים פ"א הע' ב) שאלו הנהגים תמיד בכתב עם צדדי ישראל, לכתחילה יש להם לשמור זכור מספר תורה שנכתב כך, ובעת הצורך יוצאים ידי חובה בשני הכתבים. והגר"י קניבסקי הורה (ארחות כוונת ח"ג עמ' לג) למי שחיה במקום שכל ספרי התורה שם היו כתובים בצדדי הפוכה, שיצא ידי חובת זכור בקריאת התורה של פורים.

ואם נמצאה טעות בספר תורה באמצע קריאת המפטיר של ארבע פרשיות, כתב לעיל (סי' כג) שכיון שבארבע פרשיות וכדו המפטיר הוא לחובת היום, צריך להוציא ספר תורה אחר לקרוא בו.

ואם נמצאה הטעות אחרי שבת זכור, דעת הגר"ז קרליץ (ימי הפורים עמ' ק) שאין צריך לחזור ולקרוא זכור, ויש לסמוך על הדעות שאין צריך לקריאה זו ספר תורה כשר, אכן, בפרשת כי תצא יכוון לצאת בה ידי המצוה, ואם כבר עברה פרשה זו יש לקרוא מתוך ספר תורה כשר, ובדיעבד יש לסמוך על הסוכרים שאין צורך ספר תורה כשר. מאידך, בשו"ת תשובות הנהגות (ח"ג סי' רכא) כתב שכיון שאין צריך לחזור ולקרוא, גם אין צריך לכוין בפרשת כי תצא לצאת ידי מצוה זו. [נראה בשו"ת פני הארץ החי' (סי' יט) שכתב שמעולם לא שמענו שיחזרו לקרוא פרשת זכור].

(20) ומיון שהעולה לתורה צריך לקרוא מתוך הספר, כתב לעיל (סי' קלט סי' יג) ובשעה"צ שם (סי' ו) שאף שנהגים להקל להעלות לתורה אפילו למי שאינו יכול לקרוא עם הבעל קורא מילה במילה מתוך הכתב, מ"מ בפרשיות זכור ופרה שחזיבן מדאורייתא לכתחילה כיון שלא להעלותו. וביאר הגר"ז קרליץ (חוט שני ריבית קובץ עמנים סי' יג), שגם כשהעולה קורא עם השליח ציבור, אין זה נחשב כקורא יחיד אלא כקורא עם הציבור. כיון שקרא יחד עם השי"ץ שכולם שומעים ממנו וגם הוא נכלל עמו, ולגבי שאר הציבור, דעת הגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל פ"ג הע' 21) שדאי יוצאים ידי חובתם מדין שומע כעונה, ואינם צריכים לקרוא עם הבעל קורא.

ואם עברו וקראו לתורה אדם שאינו יכול לקרוא עם הבעל קורא, הורה הגר"ז קרליץ (יד כפורים פ"ג סט"ז) שיכוון הבעל קורא לצאת בברכתו ולחיות אחד מהעולים.

(21) ולגבי השומע ברכת המזון מאחר וירצא ידי חובה בשמיעתו, כתב לעיל (סי' קצג סי' ה) שאף שאינו מבין את ברכת המזון שנאמרה כלשון הקודש, מ"מ יוצא ידי חובה וכן המנהג לסמוך על כך, וביאר הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא שם) שהייתי רק כשמבק את הענין שאומר המוציא. וכן לענין קריאת פרשת זכור, הורה הנרי"ז קרליץ והגר"ח קניבסקי (אגרת הפורים פ"א הע' ד) שהשומע קריאת זכור יצא ידי חובה גם אם לא הבין את כל המילים.

(22) והאם יש לכוין לצאת גם ידי חובת הברכות של העולה לתורה, מנהג החתם סופר (ארחות חיים לווינגר) סי' קמ"א) היה לומר קודם הברכה שכל אחד יכוין לצאת בברכתו ונראה מה שהעיר בזה בשערי ימי פורים (עמ' כג). וכן כתב בשו"ת תשובות הנהגות (ח"ב סי' פז, ח"ג סי' נ) שיש לכוין לצאת בברכת פרשת זכור, ושכן הוא המנהג [נראה שם שכתב שיש לכוין בכל קריאה שיצא מדין שומע כעונה, כגון ד' פרשיות חנוכה ופורים וכדו', אמנם לא נהגו כן, וראה בספר קראי קודש

(ד' פרשיות סי' ז) וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פמ"א אות טו) שבשעת הברכה על התורה יש לכוין שזו תהיה בברכת המצוות על זכירת מצוות עמלק, אמנם דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' לב) שמעולם לא נהגו להקפיד על כך, ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קז אות א) כתב שאין הברכות צריכות כוונה מיוחדת של זמירת, אלא שכיון שלהרכיב דעות קריאה זו מדאורייתא יש להוסיף כוונה.

[משנ"ב ס"ק טו]

שְׁפָרְשָׁה זו אֵינָה מְדֻאָרְתָא (23).

(23) וכן כתב לעיל (סי' קמו סי' יג), שבביאור הגר"א והפרי חדש השערי אפרים כתבו שפרשת פרה היא מדרבנן, אך כתב, שנסתבר שגם לדעתם אין מקילים בקריאתה את שאר הקלות שהקילו בשאר פרשיות המבוארות שם.

[משנ"ב ס"ק טז]

לֹשׁ לֹו קָרָה תִּזְכֶּה בְּבֵיתָא (24) אֶלְא שְׁאֵין לֹו מִנְּךָ בְּבֵיתָא (25) וכו', הוא דְּאִוְרְתָא (26) וכו', פְּרָשֶׁת זְכוֹר בְּעֶשְׂרֵה (27).

(24) ולהביא ספר תורה לחולה לקרוא לו בתורה, כתב לעיל (סי' קלה סי' מו) שחלוק בכך הפוסקים אם מותר, אבל לפרשת זכור ויתכן שגם בפרשת פרה יש להקל בזה, הגר"ח קניבסקי כתב (אשרי ישראל בסוף הספר תשובה שגג), שזהו דקא שהקריאה במנוח, אבל לקרוא ביחידות מסתבר שאין לעשות כן. והאם יש לברך על קריאה זו, דעת הגר"ז קרליץ והגר"ח קניבסקי (אגרת הפורים פ"א הע' יב) שאם המנוח הנמצא עם החולה כבר שמעו את קריאת פרשת השבוע, יכולים לברך על קריאת זכור לבד, וכן הורה הגר"ש וואנר (תשובות הנהגות ח"ג סי' רכא), [אמנם לדעתו אף אם עדיין לא שמעו את קריאת פרשת השבוע אפשר לברך על קריאת זכור]. וכן כתב בשו"ת ציצן אליעזר (חט"ז סי' כא). דעת הגר"ש אלישיב (הלכות פורים עמ' ו) שרק אם יש שם לפחות שבעה אנשים שעדיין לא שמעו את הקריאה יכול לברך, ואם לאו לא יברך. וכן דעת הגר"ח קניבסקי והגר"ז קרליץ (אגרת הפורים שם הע' יג) שצריך שיהיה שם רוב מנין שיצאים בקריאה זו. וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' קלה שם).

(25) קודם שהושלמה בניית ישיבתו, היה החפץ חיים מתפלל עם תלמידיו הישיבה בבית פרטי, אך בפרשת זכור היה דולך להתפלל בבית המדרש, כיון שקריאת זכור לדעת רוב הפוסקים היא מדאורייתא, ויש משום הידור מצוה לקרותה ביה"ב עם בית המדרש (החפץ חיים ח"י ופתעלו ח"ג עמ' תתקכ"ד).

(26) ולגבי חיוב נשים בשמיעת פרשת זכור, כתב החינוך (מצוה תרג) שאינן חייבות בזמירת מעשה עמלק, כיון שאינן מצוות להילחם. וכן כתבו בשו"ת אבני נזר (אורח סי' תקט) ובשו"ת תורה לשמה (סי' קפז), שנשים אינן חייבות בזמירת מעשה עמלק [ובספר המצוות הקצר (מצוות עשה אות עז) כתב החפץ חיים שנשים חייבות במצוות זכירת מעשה עמלק]. והכפ"ח חיים (סי' ל) כתב שאף שהן חייבות לזכור מעשה עמלק, אינן חייבות לשמוע קריאת זכור. והחזקוני (טעמא דקרא עמ' רלז) הורה שנשים אינן חייבות לשמוע זכור. מאידך, בשו"ת כטן ציון החדשות (סי' ח) כתב בשם הגר"ז אדלר שהן חייבות לשמוע פרשת זכור, וכן כתב בשו"ת מהר"ל דיסקין (קריא אות קב) שלפי הדעות שהיו ב' קריאת זכור הוא דאורייתא גם נשים חייבות בו מדאורייתא, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' סח אות א) שיש לנהוג כרוב הפוסקים שהן חייבות לשמוע, וכן התפשט המנהג ברוח הקהילות. וכן הורה הגר"מ פינשטיין (הלכות בת ישראל עמ' רצו) שנשים חלכה לשמוע קריאת זכור. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' סה אות ב) כתב שכיון שהנשים אינן נזהרות לזכור את מעשה עמלק, יש להן חיוב לשמוע פרשת זכור לא מחיוב הקריאה אלא מצד הווכחה.

המשך במילואים עמוד 120

מילואים הלכות ארבע פרשיות סימן תרפה

המשך מעמוד קנ

וביאר המשניב שם (סיק ד) שאם השתנה הענין מחמת הטעות מחזירים אותו אפילו אם קרא בטעותו גם את 'השם', ולא כמו שאומרים ההמון שאם כבר קרא את השם וטעה בניגונה שאינו חוהר. (30) ומי שנתגזר להתפלל בהברה אשכנזית, כתב בספר מקראי קודש (פורים סי' ו' הע' 6) שצריך להקפיד לשמוע קריאת זכור וקרא בהברה אשכנזית. ובדעיבד אם שמע בהברה אחרת, הורה הגרי"ג קרליץ (אגרת הפורים פי"א הע' ו') שיצא. והוסיף שכן כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חייג סי' ה) שאפילו בדבר שמעכב שיאמרו בלשון הקודש, מימי גם אם שינה מזהבהרה שרגיל בה יצא ידי חובתו.

(31) וכשחזר לקרוא בפעם השנייה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם חיה סי' כ' אות לב) שאינו צריך לחזור על כל הפסוק, אלא יכול לחזור רק על הקטע יאת זכר עמלק, אמנם לא יחזור רק על החיבות זכר עמלק, משום שבכך עלולים השומעים לסעות שהוא פירוש על מה שקראו למחות את זכר עמלק שהם הזכרים של עמלק, ולכן יחזור גם על תיבת 'את', וראוי טוב לכתחילה לחזור מתחילת המצוה שהיא מתיבת 'תמחה', וכן הורה הגרי"ג קרליץ והגרי"ח קניבסקי (אגרת הפורים שם הע' ו') שדי לחזור על ארבע תיבות אלו, וכן דעת הגרא"ל שטיינמן (שלמי תורה פורים סי' ד אות א) שעדיף שלא לסיים ולחזור על כל הפסוק, כיון שבדעיבד יצא בכל אופן שקרא, ואם יסיים את הפסוק כבר יצא ידי חובה ואינו יכול לחזור ולתקנו, ורק אם לא יסיים את הפסוק ולא נמר את המצוה יכול לשנות ולתקן את הקריאה שתהיה יותר בודחה, מאידך, בשו"ת תשובות הנהגות (חיה סי' רב"ח אות ד) כתב שעדיף לסיים את כל הפסוק כדי שלא יראה במפסוק באמצע הפסוק, ויחזור לקרותו כולו.

וסדר הקריאה, כתב בשו"ת תשובות הנהגות (שם אות ה) שראוי להקדים לקרוא באופן המעולה שהוא בניקוד צירי, ואחריו לקרוא בניקוד טגול, כיון שקריאה זו היא רק שמועה בשם הגרי"א ואין ברור שזו דעתו המחולטת. ויש שהביאו בשם הגרי"ש אלישיב שאין הברל בסדר הקריאה, ואפשר לקרוא כרצון הקורא.

(32) ולהזכיר נשמות בתפילת מנחה בשבתות אלו, הורה הגרי"ג קרליץ (ימי הפורים עני' ק) שמסתבר שאפשר, כיון שאינם ימי שמחה שהרי אומרים בהם 'צדקתך', ורק בבוקר בשעת קריאת הפרשיות אין להזכיר נשמות.

ולחזיקא ספר תורה בשביל לקרוא רק עבר נשים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שיש להחמיר שלא לקרוא להן לבדן אפילו אם הן עשר נשים, וגם אלו הנהגים לקרוא להן, מימי אין להן לברך על קריאה זו, כיון שלדעת כמה מן הפוסקים הן פטורות מקריאה זו. וכן הורה הגרי"ש אלישיב (הליכות בת ישראל עמ' רצ"ו) שאם קורין קריאה לנשים יש להקפיד שיהיו שם עשרה גברים, והוסיף שם, שנראה הטעם לפי מה שכתב השר"ע לעיל (סי' קמו סי"ב) שקריאת זכור צריכה להיות בעשרה מדאורייתא, ונשים אינן מצטרפות למנין עשרה.

ובטעם הדבר שכתבם שפטורים ממלחמה מימי חייבים לשמוע פרשת זכור, בשו"ת בנין שלמה (סי' נ' ובמפתחות שם) אכן הסתפק בכך האם כהנים חייבים בשמיעת פרשת זכור, והגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ה) הורה, שכיון שאם יודמן לידם עמלקי בלא מלחמה הם מצווים להרוגו, משום כך הם שייכים בחיוב זכירת מתיבת עמלק, אכן, ראה דעת הגרי"ג סולאצ'ניק (מאורי המועדים עמ' תטו) שבלא מלחמה אין מצוה מתיבת עמלק.

(27) ואם נמצא במקום שלא יהיה להם מנין בשבת בבוקר רק בליל שבת, הורה הגרי"ע גרודזינסקי (תשובות הנהגות ח"ב סי' צ"ג) שיקראו פרשת זכור בליל שבת בלא ברכה, כדי שלא לנטל את פרשת זכור לגמרי.

ושע"צ סי' ק"ו

קב"א לליל פסח רב פט"שנה בחינה קע"ד קטן כג ובאר הלכה שם⁽²⁸⁾.

(28) ובמשניב שם כתב, שיש מהמחזיקים שלא לקרוא לקטן בפרשת זכור ופרשת פרה שהן דאורייתא. והוסיף בביה"ל שם (רי"ה א"ו), שאם אין הקטן יודע לקרוא מילה במילה עם השי"ץ מתוך הכתב, אין ראוי לקרותו בכל ארבע הפרשיות, והביא שהרעק"א הביא בשם תשובת פרח שושן, שקטן לא יקרא בכל ארבע הפרשיות.

אכן, את ההפסדה של פרשת זכור, הורה הגרי"ג קרליץ (ימי הפורים עמ' ק) שיכול הקטן לקרוא, כיון שאין חיובה מדאורייתא.

ומשניב סי' יח

בגניקסם וקט"קמ"ט⁽²⁹⁾ וכו', ש'הקורא יקרא שניקב⁽³⁰⁾, לצאת י'די ש'ניקב⁽³¹⁾ וכו', אין פ'כירין נ'שמות⁽³²⁾.

(29) לענין אם טעה בניגונה הטעם או הניקוד בקריאת התורה, כתב הרמ"א לעיל (סי' קמ"ב סי"א) שאין מחזירים אותו אבל גוערים בו.

הלכות מנחה סימן תרפו

המשך מעמוד 300

הרמ"א שמשמע מדבריו שהיקל לחולה שאין בו סכנה בתענית אסתר יותר מבשאר תעניות, והלא מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקנ"ו) שיה' שאפילו בתשעה באב לא יתענה.

(12) ולדעתו בין מעוברת ובין מניקה צריכה להתענות, ואין לפוטרה אלא אם כן היא חלשה מאד. וכתב הדעת תורה (סי' תקנ"א סי"א) [לענין שאר תעניות שלדעת כולם החיוב למניקה רק כשמצטער], שאפילו אם המניקה עצמה אינה מצטערת אלא שהתינוק מצטער לפי שאין לו מה לינוק, יש להקל, והוסיף בשם הדעת קדושים, שהדעת האכילה למניקה נאמר גם כשיש לתינוק עוד מניקה. והוא מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"א סי"א-ה).

(13) שהרי אפילו בתשעה באב אינה צריכה להתענות מעיקר הדין, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תקנ"ד סי"ו), ובטעם הדבר כתב המשניב שם (סי' ט), שמן הסתם היא חלשה הרי היא כחולה שאין בו סכנה.

משניב סי' ט

מ'עב'ת ומניקה⁽¹⁴⁾ וכו', לא מ'ש'ע פ'ני⁽¹⁵⁾.

(14) בדיני מניקת בתענית, ראה לעיל (סי' תקנ"א סי"א-ה), שביארנו בהרחבה את כל פרטי הדינים.

אסתר, כיון שנחשבות כתענית חובה מאחר שקיבלו כל ישראל להתענות בהן, אלא שבקובץ על הרמב"ם הביא בשם מהר"ז עמרין שיש להקל בכאבי עינים אף בשאר תעניות, והכל לפי ראות עיני המורה.

(10) בדיני מעוברת בתענית, ראה לעיל (סי' תקנ"א סי"א-ה) שבארנו בהרחבה כל פרטי הדינים.

(11) וכן כתבו הערוך השלחן (ס"ד) ושו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' צ"ה) שאפילו מעוברת ומניקת שאינן מצטערות הרבה, אינן צריכות להתענות, וכן דעת הגרי"ש אויערבך (משניב ביצהק יקרא), וכן כתב בשו"ת דברי יציב (א"י"ח סי' רצ"א) שבדורות שלנו שהנשים חלושות, לכל הדעות יש להקל אפילו בסתם מעוברת שלא יתענו. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"א שם).

וכמו כן לגבי חולה שאין בו סכנה, מוכח מדבריו השו"ע לקמן (סי' תרצ"ב סי' כ"ט) שאף אם אינו מצטער אינו צריך להתענות, וכן כתב השו"ת הלכות (סי"ח), וגם בשאר תעניות, כתב המשניב לעיל (סי' תקנ"א סי' ד) שחולה אף שאין בו סכנה פטור מלהתענות, ואסור לו להחמיר על עצמו. [וראה בערוך השלחן (ס"ד) שתמה על

